

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2014 m. rugsėjo 19 d. *

Algimanto apygardos partizanų takais



Žygio dalyviai Panemunėje prie paminklo „Angelas“. Eduardo Manovo nuotrauka

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga, vienu iš svarbiausių veiklos prioritetų laikydama švietėjišką veiklą, kasmet savo ir kitų, ypač jaunimo, patriotinių organizacijų narius, mokyklų bendruomenes tradiciškai pakviečia keiliauti Lietuvos laisvės kovotojų keliais – vis kitoje apygardoje – aplankyt kautynių vietoves, susipažinti su partizanų būkeriais, išgirsti pasakojimų apie pasipriešinimo kovą, uždegti žvakę žuvusių kovotojų amžinojo poilsio vietose.

Kamajuose

Rugsėjo 13 dieną žygi Algimanto apygardos partizanų kovų keliais po Rokiškio kraštą, kur Laisvės kova su sovietų okupantu anksčiausiai pradėta ir vėliausiai baigta, kur veikė bendri lietuvių ir latvių partizanų būriai, surengė LPKTS Rokiškio filialas, talkininkaujant Rokiškio krašto muziejui. Pagal organizatorių numatyta maršrutą, žygeiviai susitiko prie Kamajų memorialo. 1992 metais pagal architekto prof. Kazimiero Šešelgio projektą čia parimo tautodailininko Raimundo Puškoriaus medžio kryžius ir koplystulpiai, paženklindami šalia miestelio vietinių gyventojų vadinančią „žydu ganyklą“.

1944–1953 metais Kamajų stribai ir enkavedistai čia užkasdavo nužudyti ir miestelio aikštėje niekintų Kupiškio, Duokiškio, Salų, Svedasų ir vietinių partizanų palaikus. Žinoma, kad šioje vietoje buvo užkasta 150 partizanų palaikus, iš kurių 53 įvardyti granito plokštėse, įrengtose pagal skulptoriaus Jono Jagėlos

projektą 2004 metais pastatytose Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotojos, partizano sesers Onos Kriukelienės pastangomis.

Sioje sakralinėje vietoje renginio vedėjės, LPKTS Rokiškio filialo pirmininkės Jūratės Čypienės pakviesti, susirinkusieji sugiedoj Lietuvos himną, tylos minute pagerbė žuvusių Laisvės kovotojų atminimą, memorialą papuošė gėlėmis ir degančiomis žvakėmis. Rokiškio rajono meras Vytautas Vilius, vienas iš Kamajų partizanų memorialo įkūrimo iniciatorių, padėkojo už šią pilietinę iniciatyvą – Lietuvos laisvės kovos istorijos žinių sklaidą, tokią svarbią ir pamokančią ypač šiuo, agresijos prieš Ukrainą, metu, ir palinkėjo, kad „būtume visada savo žemėje ir kad mūsų himnas čia skambėt“.

Padėkos žodį Laisvės kovotojų atminimo puoselėtojams tarė ir partizano Jono Pranckūno duktė Vanda; savo kūrybos eiles skaitė partizano duktė Elena Rekašienė, Makuškaitė, kankliavo Kamajų Antano Strazdo gimnazijos kanklininkų ansamblis, vadovaujamas Astos Mičeliene.

Raisto eiguve

Netoli Rokiškio besidriekiančio miško Raisto eiguve žygeiviai aplankė 1949 metų kovo 19 dieną išduotų ir žuvusių Algimanto apygardos Kunigaikščio Margio rinktinės štabo viršininko Kazimiero Jurevičiaus-Dobilo, kuopos vado Antano Baukio-Sakalo bei Ažuolo būrio vado pavaudutojo Juozo Trimbelio-Tar-

zano žūties vietą, kur partizanų atminimas įamžintas tipiniu LGGRTC atminimo žymeniu. Rokiškio krašto muziejaus istoriko Valiaus Kazlausko pateiktomis žiniomis, paminkle įamžintus partizanus išdavė Raisto eiguve gyvenęs eigulys „Dalgis“, nuo 1947 metų užverbuotas sovietų saugumo. Agentūrinėje byloje „Vragi“, užvestoje Dobilo partizanams susekti, aiškiai išdėstyta, kad 1949 metų spali Rokiškio emgiebistų apklausas agentas Jonas Tervydis „Dalgis“ pasakė žinąs vietą, kurioje apsistoję partizanai. Liudininkų teigimu, partizanai, neįtardami klastos, buvo atėję išdaviko sodybą, išlikusi iki šių dienų... 1951 metais nuteistas už miško išgrobystą, jis, kaip nusipelnęs agentas, išdavės tris partizanų grupes, išteisintas ir pasitelktas Juozas Streikaus-Stumbro būrio partizanams susekti.

Rokiškio Rudolfo Lymano muzikos mokyklos moksleivės Karolina ir Akvilė, pruoštos mokytojos Redos Kazlauskienės, dainavo partizanų dainas...

Pandėlyje

Pandėlyje, prie seno akmeninio malūno, rymo vienišas kryžius, ant kurio užrašyta: „1946–1947 metų gruodystėje į čia buvusius šulinius sukapotų ir sumestų partizanų atminimui...“

Pagal istoriko Algilio Kazulėno pateiktą informaciją, 1946 metų gruodžio 12 dieną Notigalės pelkėse dėl išdavystės kautynių metu žuvo ir buvo sužeisti Jono Šiupinio-Bermonto būrio partizanai.

(keliamas i 4 psl.)

Neužmirštama Laisvės kova

Rokiškio krašto partizanų kovos apžvalga

Partizaninė kova Aukštaitijoje prasidėjo kartu su antrąja sovietų okupacija – 1944-ųjų vasarą. Pirmiausiai okupantus pasitiko mūsų krašto partizanai, nes SSRS kariuomenė Šiaurės Rytų Lietuvos teritoriją užėmė vieną pirmųjų, ir pasikeitus okupantui iškart buvo pradėta mobilizacija į Raudonąją armiją.

Jau 1943 metais Rokiškio apskrityje susiformavo Lietuvos laisvės armijos štabas, kuriam vadovavo Cėdasų mokyklos vedėjas ltn. Kazimieras Kalpokas. Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai 1944 metų rugsėjį jis įėmėsi organizuoti partizanų rinktinę. Lapkritį organizuotai jau veikė stambūs partizanų junginiai: Panemunio valsčiaus Cėdasų ir Suvainiškio apylinkėse – Juozo Jancėno (nuo 1946 metų liepos – Antano Bliekos) vadovaujama 50 partizanų kuopa; Juodupės valsčiuje – Alfonso Lūžos 50 partizanų dalinys, Antano Kuveikio būrys ir Jurio Taliaus (vėliau Kosto Kazemėko) būriai; Pandėlio valsčiuje – Kazio Krisiūno (vėliau Romo Šakalio) vadovaujamas 21 partizano būrys, brolių Jonu ir Broniaus Kazlauskų vadovaujami partizanai; Obelių valsčiuje – Tomo Sabaliausko, Balio Vaičėno, Balio Pupeikio, Kazio Ramanausko, Mykolo Kazano daugiau nei šimto partizanų dalinai, vadovaujami Antano Streikaus; Svėdasų valsčiuje – ltn. Jurgio Guzo ir Alberto Nakučio 60 partizanų dalinys; Pandėlio valsčiuje Skapiškio apylinkėse – Kazliškio mokytojo vyr. ltn. Petro Vaidakavičiaus 20 partizanų būrys; Kamajų valsčiuje – Lietuvos partizanų sąjungos Gedimino organizacijai priklaustantis Broniaus Vaičiukevičiaus 110 partizanų dalinys ir Petro Černiaus vadovaujamas dalinys; Jūžintų valsčiuje – Antano Baukio 60 partizanų; Panemunėlio valsčiuje partizanai vienijo Dūda.

Politinė situacija apskrityje 1944 metų spalį–gruodį pasiekė kritinę sovietų valdžiai ribą. Partizanų veiksmai pasidare itin stiprus, puolimai me-

todiški. Miestelių užėmimus simbolizavo gruodžio 12-osios garsusis Panemunio miestelio užėmimas. Taibuvoviena įspūdingiausiai Šiaurės Rytų Lietuvos partizanų operacijų, kuriai vadovavo K. Kalpokas.

Tuo metu galėjo susidaryti įspūdis, kad dar keletas sutelktų puolimų – ir okupantas su savo statytiniais pasitrauks iš Rokiškio krašto. Aktyvus gyventojų pasipriešinimas stebino ir siutino čekistus bei vietinius valdžios atstovus, kurie nedrįso net nosies kišti į atokesnes kaimo vietoves.

1945 metų pradžioje pasiprišinimo jėgos buvo gausios, partizanų būriai kovingi: NKVD duomenimis, sausio 1 dieną veikė 135 būriai (apie 745–900 partizanų). Todėl nuspresta rokiškėnams suduoti stiprū smūgį. Viena didžiausiai Lietuvoje NKVD kariuomenės baudžiamųjų operacijų buvo įvykdinta 1945 metų sausio 6–12 dienomis Rokiškio apskrityties Juodupės, Skapiškio, Obelių, Panemunio, Rokiškio ir Pandėlio valsčiuose. Tomis dienomis Juodupės valsčiuje žuvo 23 Povilo Kumpicko būrio partizanai, sudegintos 9 sodybos; Skapiškio valsčiuje žuvo Algimanto Šalčio vadovaujami 52 partizanai ir civiliai asmenys, prie Kazliškio, Pažėlių kaime nužudyta 13 žmonių; Obelių valsčiuje baudėjai sunaikino T. Sabaliausko būrių. Per baudžiamąjų operaciją NKVD–NKGB nužudė 283 žmones (tik 60 procentų jų galima identifikuoti kaip mūšiuose žuvusius partizanus), sudegino 10 gyvenamuų pastatų ir 12 daržinių, sulaikė 107 „banditus“, 28 partizanų rėmėjus, 10 dezertry, 191 vengiantį mobilizacijos vyrą ir 222 „itartinus“ žmones. Baudėjai konfiskavo tik 147 šaunamuosius ginklus. Tai rodo, kad teroras buvo nukreiptas ne tik prieš partizanus, bet ir prieš taikius gyventojus.

1945 metais Šiaurės Rytų Aukštaitijos kovotojus suvienijo Vytauto apygarda su Panevėžio, Utenos, Rokiškio ir Zarasų apskrityse veikusiais partizanų daliniais. Tuo metu ji buvo didžiausia Lietuvos.

(keliamas i 2 psl.)



(atkelta iš 1 psl.)

Laikui bėgant, tokioje teritorijoje dėl nemažų atstumų tapo neįmanoma efektyviai palaikti ryšius. Dėl to vyriausioji partizanų vadovybė – Bendrasis demokratinio pasipriešinimo sajūdis – nusprendė įsteigti naują teritorinį vienetą. 1947 metų sausį Aukštaitijoje buvo įkurta Šiaurės Rytų sritis, sujungusi iki tol veikusias partizanų grupes, ir įpareigojant suformuoti atskirą apygardą, vadu paskirtas Jonas Kimštas-Žalgiris. Jis davė įsakymą, kad naujai Algimanto apygardaivadovauti skiriamas Antanas Slučka-Šarūnas. Suformuotos trys rinktinės: Žalioji, Kunigaikščio Margio ir Šarūno. Iš išlikusių partizanų dokumentų ir kitos archyvinės medžiagos matyti, kad 1947–1949 metais Algimanto apygarda buvo pagrindinė Aukštaitijos kovotojus vienijusi organizacija. Jos teritorijoje laikėsi Šiaurės Rytų Lietuvos srities partizanų vadovybė, nuolat vykdavo svarbiausiai Aukštaitijos partizanų vadų sąskrydžiai ir pasitarimai. Sunkiomis pogrindžio sąlygomis apygardos partizanai leido ir savo teritorijoje platino laikraštį „Partizanų kova“. Redaktoriumi buvo Jurgis Urbonas-Lakšutis, Niūronių pradinės mokyklos mokytojas, poetas. 1949 metų gegužę A. Slučkai-Šarūnui tapus Karaliaus Mindaugo srities vadu, Algimanto apygardos vadu tapo Antanas Starkus-Montė.

Visoje apygardos teritorijoje buvo platinami atsišaukimai, kuriuose gyventojai agituoti nebalsuoti per sovietų rengiamus rinkimus ir raginti nestoti į kolūkius. Vėliau taktika šiuo klausimu buvo pakeista: rekomenduota, kad kolūkių pirmyninkais ar kitais atsakingais vadovais taptų partizanams lojalūs asmenys. Taip pat asmeniškais pranešimais buvo įspėjami sovietų valdžios pagalbininkai ir šnipai.

1949 metai Algimanto apygardai buvo lemtingi. Mat jau 1948 metais MGB valdyboje pradėta įgyvendinti agentūrinę bylą „Kanibalai“ – nuspręsta nužudyti arba suimti Algimanto apygardos vadovybę. 1949 metų spalio 28 dieną Andrioniškio valsčiaus Butkiškio vienkiemyje įrengtame srities štabo bunkeryje žuvo Antanas Slučka-Šarūnas su žmona Joana Railaite ir sodybos šeimininko sūnumi Juozu Jovaiša-Lokiu. Lapkričio 1 dieną apsuptas MGB kareivų apygardos štabo bunkeryje prie Priegodo ežero susisprogino Algimanto apygardos vadadas Antanas Starkus-Montė, štabo viršininkas Albinas Pačarskas-Bebras, vado adjutan-

tas Aleksas Matelis-Audenis ir kiti. Taigi įgyvendinus agentūrinę bylą „Kanibalai“, žuvo 38 partizanai, 16 iš jų – vadai. Be to, suimta 15 partizanų, 21 ryšininkas ir rėmėjas. Po šių netekcių Algimanto apygardos štabas nebuvo atkurtas. Laikinai iki likvidavimo jaivadovavo Kunigaikščio Margio rinktinės vadadas Juozas Kemeklis-Rokas. 1950 metų lapkričių sujungti Kunigaikščio Margio bei Šarūno rinktinė liukučiai pavadinti Tumo-Vaižganto rinktine ir priskirti Vytauto apygardai. Žalioji rinktinė įtraukta į Vyčio apygardos sudėtį. Lapkričio 25 dieną Algimanto apygarda panaikinta. Algimanto apygarda buvo viena vėliausiai įkurtų ir trumpiausiai gyvavusių Lietuvoje. Vis dėlto ir tie treji įtemptos veiklos metai amžiams išraše garbingą Laisvės kovotojų vardą į mūsų tautos istorijos puslapius.

Karas po karo

Nors ir sunku patikėti, tarp Lietuvos ir Sovietų sąjungos vyko karas. Tikras karas, nors ir nepaskelbtas. To rusai nepadarė ir 1939 metais užpuldami Suomiją. Vyko karas, o ne kaimo bernelių, išėjusi į mišką ir apsikasusių bunkeriuose, tūnojimas, kaip kartais pašiepiamai kalbama apie ginkluotą rezistenciją Lietuvoje. Partizanai – savanoriai sudarė kitą Lietuvos kariuomenę, nes tikroji buvo sunaikinta 1940 metais. Ši kova atitiko visas tarpautines konvencijas, nes ne tik kariuomenei taikomi karo įstatymai, teisės ir pareigos, bet ir savanoriams – nereguliarai kariuomenei. Mūsų ginkluotosios kovos dalyviai atitiko sąlygas, keliamas tarptautinės konvencijos:

Turi vadą, atsakantį už savo pavaldinius. Kiekvienas būrys turėjo savo vadus, prieš tapdami tikrais partizanais kariais jie prisiekėdavo, kad su ginklu rankoje nuo priešų gins Tėvynę, kad klausys vadų įsakymų.

Turi uniformą arba iš toli matomą sutartinį atpažinimo ženkla. Daugelis partizanų turėjo uniformą, nors ir nelengva buvo ją gauti ar pasisiūti. Šiuos drabužius daugiausiai siuvo kaimo moterys ar jaunos merginos, partizanų draugės ir mylimosios.

Atvirai nešioja ginklą. Tai labai svarbus bruožas, nes visą laiką partizanai ginklą, granatas, šovinius turėjo prie savęs. Ginklų, ypač karo pradžioje, partizanai turėjo pakankamai. Juos kaupė ir slėpė, nes jautė, kad jų greitai prisireiks.

Vykdo operacijas, laikydamosi karo įstatymų ir papročių. Žinoma, nemažai atvejų,

kada kovotojai užimdavo ne tik kaimus, bet ir miestelius; rengdavo išpuolius ir pasalas sovietų kariuomenės daliniams ir vietiniams kolaborantams – stribams, komunistams, komjaunuoliams ir išdavikams. Taip pat partizanai turėjo ir smulkesnių kariuomenės pozymių: rikiuotę, laipsnius, apdovanojimus.

Sugebėjo kovoti neįmanomomis sąlygomis

Pagal amerikiečių partizaninio karo specialistų teorijas, partizanai gali priešintis okupantui tik esant tokioms sąlygomis: bent vienos įtakingos valstybės parama; siena su draugiška valstybe, kuri gali paremti ginklais ir suteikti galimybę partizanams pailsēti ir pasigydyti; gyventojų parama. Pagal amerikiečius, jeigu bent vieno pozymio nėra, partizaninis karas neįmanomas. Lietuviai partizanai turėjo tik gyventojų paramą. Paneigdamasi amerikiečių teorijas, mūsų kovotojai įrodė, jog būdami iš prigimties karingi, ištisą dešimtmetį sugebėjo kovoti net ir tada, kai amerikiečių požiūriu kovoti neįmanoma. Demokratiškiems ir išlepusiems vokiečiams buvo nesuvokiamas, kaip tai galėjo būti. Tačiau turėdami kelių šimtmečių kovų patirtį, žinojome, kas mūsų laukia, ko galime tikėtis iš negailestingo priešo. Vakarų pasaulis tik dabar, palaipsniu daugėjant istorinės ir archyvinės medžiagos, ima suvokti, ką mums teko išgyventi.

Artimųjų, kaimo žmonių parama – tai svarbiausias ilgalaike ginkluotojo pasipriešinimo šaltinis. Juk reikėjo išmaitinti, slėpti, gydyti sužeistuosius, gauti vaistų, švarių drabužių. Ir tai ne dešimtimis ar šimtams, o tūkstančiams partizanų, pasiryžusių iki galo kovoti su atėjūnais ir okupantu. Ir jauni, ir seni žinojo kaip elgtis, ką daryti, kad galima būtų padėti partizanams. Šimtai ryšininkų, rizikuodami netik savo, bet ir visos šeimos likimu, nebodami pavoju darė tai, kas tuo metu atrodė svarbiausia ir reikalingiausia. Jau nos merginos, moterys, partizanų seserys, mylimosios, žmonos ējo į mirtinus pavojujus norėdamos ir tikėdamos šiek tiek juos apsaugoti ir apginti nuo neišvengiamos mirties ar lagerio. Juk kažkas turėjo įsurtą vietą atnešti maisto, vaisių, laiskų ar spaudos. Reikėjo stebeti ir informuoti partizanus apie kariuomenės ir stribų judėjimą, pasalas ar siautimus.

Reikėjo su informacija ir užduotimis keliauti į kitą rajoną ar net kitą Lietuvos galą...
ar net kitą Lietuvos galą...

Patriotišumas – paprastas ir tikras

Postūmij partizaniniams karui plėtotis ir tėstis skatinotauje vyrauės patriotišumas, paprastas ir tikras, kokį suprato to meto kaimo žmonės – meilė savo artimam ir giminaiciui, meilė savo aplinkai ir kraštui. To juos mokė tėvai, mokytojai, kunigai be didelės pompastikos ir gražbylystės. Juk tuo metu nemažai žmonių, ypač senojo karta, nemokėjo nei skaityti, nei rašyti. Tačiau turėjo savoje per amžius iš kartos į kartą perduodam pagarbos ir meilės, papročių ir kalbos, bendruomeniškumo jausmą. Visi buvo tikintys, į bažnyčią eidavo iš didžiausios pagarbos, gražiausiai drabužiais ir norėdavo savo kasdienybę leisti su malda bei susikaupimui. Jiems pagarbos ir autoriteto simboliai buvo kunigas, mokytojas ir daktaras. Jų patriotišumas rėmėsi artimo meile, saugoma gimtaja kalba, savos žemės ir sodžiaus gynimu, tradicijų bei artimiausios aplinkos išsaugojimu. Staiga tautos raidą iš pagrindų ir prieverta imta keisti. Atėjusi bolševikų valdžia ēmė drausti ir niekinti pačius brandžiausius žmonėms dalykus: tikėjimą, žodžio laikymą, artimojo meile, papročius bei tradicijas. Palaipsniui įsivyrėja nepasitikėjimas vienas kitu, skundimai ir apkalbos, girtuoklytė. Jaunoji karta, išauklėta patriotiškumo ir tautinio pasididžiavimo dvasia, negalėjo rankų sudėjusi žiūrėti į tai, ką daro atėjūnai ir vietiniai „klapčiukai“, bemoksliai ir bedieviai. Natūralu, kad jie ēmė ginklą į rankas ir stengési, kiek jégos bei aplinkybės leido, kuo ilgiau išsilaikyti ir išsaugoti vertėbes, su kuriomis užaugo ir kuriomis tikėjo.

Aiški Lietuvos valstybės nuostata

Labai svarbu ir tai, kad jauna dabartinė Lietuvos valstybė aiškiai pareiškė, kad partizanai laiko savo kariuomene. Dėl to reikėjo priimti eilę įstatymų: atstatyti ginkluotojo pasipriešinimo dalyvių teises, pripažinti juos kariais savanoriais, pripažinti jų laipsnius bei apdovanojimus. Galutinai taikai buvo sudėti, kai buvo priimtas įstatymas, kad Lietuvos laisvės kovos sajūdžio taryba, pasirašydama 1949 metų vasario 16 dienos Deklaraciją, buvo aukščiausia valstybės struktūra ir vienintelė teisėta valdžia okupuotoje Lietuvos. Seimas paskelbė, kad 1949 metų vasario 16 dienos Deklaraciją pasiraše karo vadai yra pripažinti Neprikalėsomy-

bės Akto signatarais, o partizanų vadai Jonas Žemaitis-Vytautas paskelbtas ketvirtuoju Lietuvos prezidentu.

Karo svarbą rodo ir tai, kiek sovietai skyrė dėmesio šiemis įvykiams. Visus penkiasdešimt metų partizanai oficialios valdžios buvo vadinti niekinėmis žodžiais: banditais, nacionalistais, buržuaziniais bužėmis ir kt. Visą laiką propaganda skleidė, kad pokariu Lietuvoje vyko pilietinis karas, kad lietuviai kovojo prieš liečius. Esamų vietinių kolaborantų – stribų įtakos partizanai nelaikė jėga. Vykdymai operacijas ir sekdamis partizanus, stribai visą laiką turėjo sovietų kareivių paramą, nes vieni neįsijautė stiprūs. Jie jėgą parodydavo, kai įsiverždavo į kaimo sodybas ir panaudodami smurtą prieš moteris ir vaikus, prisigrobdavo maisto, „samagono“, drabužių, ar kai persiekiodavo sužeistą partizaną ir jį negailestingai nužudę ir iš karto nuavė batus, išniekintą numesdavo miestelio aikštėje ant grindinio.

Sunkiai judame į prieki

Daugeliui partizanai buvo ir yra „nepatogūs“, nes nesutiko su okupacija, kovojo, rodė pavyzdį kitiems, prieš pasitikdavo iškelta galva, kai tuo tarpu kiti laukė ir stebėjo, kuo viskas baigsis, kuri pusė stipresnė – ten ir aš. Daugelis susitaikė su esama padėtimi, ēmė kolaboruoti su okupacine valdžia. Vis daugiau atsiradavo spaliukų, pionierių ir komjaunuolių. Augo ir vietinių komunistų partijos gretos. Dabar norėdami pateisinti tokį savo poelgi aiškina, kad jei ne jie, tai vietoj jų būtų atsiradę kiti, daug kolonistų būtų atvykę iš visos Sovietų sąjungos. Todėl vos nereikalauja juos už tai garbinti ir jiems dėkoti. „Juk ir mes tada dirbome Lietuvai“ – pats populiarusias sovietinės nomenklatūros atstovų aiškinimas savo memuaruose ir prisiminimuose. Kodėl taip sunkiai judame į priekį, kodėl visuomenėje susidariusi tokia nihilistinė padėtis, kodėl vis mažiau tikima gražiai mūsų valstybės ateitimi. Atsakymas paprastas – tautos ir valstybės gynėjai, gražiausias mūsų žmonių žiedas, atkakliausiai, ryžtingiausiai, negalintys taikystis su okupacija ir neteisybė atsidūrė Sibire ir Šiaurės platybėse, žuvę Laisvės kovoje ar pasitraukė į Vakarus. O kas liko? Liko daugiausiai prisitaikėliai ir nuolankiai priimantys tokį gyvenimą, nematantys ateities ir perspektyvos. Užaugo jų vaikai ir vaikaičiai, auklėti tokia pačia dvasia. Juk obuolys nuo obelis...

Algis KAZULĖNAS

Neužmirštama Laisvės kova



Įvykiai, komentarai

Sumaištį kelia ne tik Kremliaus propaganda

Kai V. Putinas paleido iš kaijimo Michailą Chodorkovskį ir net leido jam išvažiuoti į užsienį, daug kas stebėjosi – ar čia V. Putinas netikėtai palinko į demokratiją, ar kažkokią naują kiaulystę sumanė? Juk nėra jis tokis naivus, kad paleistų M. Chodorkovskį vien už jo pažadą nedalyvauti politikoje. Matyt, kažkokį „užstačią“ V. Putinas tuomet vis dėlto pasiliuko. Kokį, sunku pasakyti, tačiau palaidojęs motiną, M. Chodorkovskis pateikė pirmuosius pareiškimus, kritikuojančius Kremliaus politiką. Negana to, buvusių kompanijos „Jukos“ vadovų advokatai „kreipėsi į Europos Tarybos Ministru komitetą, ragindami pareikalauti Rusiją pasiaiškininti, kodėl ji nevykdo Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo, priimto apskundus pirmajį nuosprendį „Jukos“ byloje“ („Delfi.lt“). Stebėtis, kad Rusijai nusispauti ne tik į žmogaus teises, bet ir į tarptautinius Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus, tiki rai neverta, ji tai jau ne kartą įrodė. Tačiau kalbame ne apie tai – man užkliuvo straipsnio „Delfi.lt“ skaitytojų komentarių. Iš Chodorkovskio tyčiojamasi, liejasi koktus antsemitizmas, dėstomi ditirambai V. Putinui... Net nesuprasi – lietuviškas čia tinklapis ar Kremliaus? Kita vertus, ko čia nesuprasti – ne kartą kalbėta, kad komentuotojai nėra atsiktininkai žmonės, kad prorusiškos propagandos mašina veikia ir šioje srityje, nes tai plati dirva formuoti visuomenės nuomonę. Dar metų pradžioje Valstybės saugumo departamentas informavo pastebėjės labai didelį tokios propagandos suaktyvėjimą interne tinėje erdvėje, o dabar pasigirdo naujų VSD pranešimų, kad proutiniška propaganda sklinda ir iš kitų lietuviškų informacijos priemonių. Gailatik, kad VSD neįvardijo iš kokių – neva įstatymai neleidžia. Beje, dėl tokio neryžtingumo VSD sulaukė šalies vadovės Dalios Grybauskaitės kritikos. Tačiau „nurašyti“ viską „ant saugumiečių“ būtų nedovana tina klaida, kurios rezultatas – visuomenės nepasitikėjimas savo valstybės institucija, garantuojančia valstybės saugumą! Geresnės dovanos Kremliaus net nesitikėtų gauti. Be to, nepamirškime ir kai kurių mūsų politikų „nuopelnų“ griaunant šią instituciją.

Prieš porą savaičių mus pasiekė viena nerimą kelianti žinia, kurią galima apibūdinti vienu sakiniu – Maskva sugalvojau naują provokaciją. Reikala tas, kad Lietuvos Respub-

likos Generalinė prokuratūra gavo iš Rusijos Federacijos teisėsaugos prašymą pateikti informaciją, reikalingą atnaujintam tyrimui dėl Lietuvos Respublikos piliečio, kuris 1990–1991 metais atsisakė tarnauti sovietų kariuomenėje. Mūsų šalies Generalinė prokuratūra atmetė šį prašymą.

Atrodytų – taškas, tema baigtas. Nieko panašaus: iš saakinio aiškėja, kad Lietuvos Respublikos pilietis pakliuvo į Rusijos teisėtvarkos rankas ir jam inkriminuojamas vengimas atlikti privalomą tarnybą 1990–1991 metais. Kalbėti apie tai, kad okupuotos šalies gyventojus imti į karą tarnybą draudžia tarptautinė teisė, neverta, nes Kremliaus ideologams tarptautinės normos negaliожa, jie turi savo metodų „iteisinti“ neteisėtus dalykus, tačiau dėmesio į tokią Rusijos provokaciją negalima nekreipiti. Pirmiausia todėl, kad tai susiję su pusantro tūkstančio mūsų keturiadesimtmečių vyrų, kurie 1990–1991 metais atsisakė eiti į okupanto armijos rekrūtus (tuo metu Lietuvos Respublikos vadovybė, remdamasi tarptautine teise, paskelbė, kad mūsų šalies piliečiai neprivalo vykdyti svetimos valstybės įsakymų). Ne visiems tai baigėsi geruoju – sovietų karinė valdžia ēmė gaudyti jaunus virus tiesiog gatvėse, užpuolė bandančius pasislėpti ligoninėse. Dalis sugautujų nuvežti tarnautį Magadaną ar kitur esančius sovietų karinius dalinius, kiti pateko į kalėjimą, buvo ir nužudyti (niekada nepamiršiu draugo pasakojimo apie tai, kaip jis sučiupo Laisvės alėjoje Kaune ir vežė į Rusijos gilumą, tačiau jam kartu su dviečiu draugais pavyko pabėgti iš traukinio netoli Ukrainos sienos ir išvengti kulkų, kuriomis bėgančius jaunuolius bandė sustabdyti traukinio konvojus). Visgi didžioji dalis išvengė gaudynių ir išsilikė laisvėje iki Lietuvos nepriklausomybės tarptautinio pripažinimo. Tačiau šiandien jiems iškilo pavojus, todėl Valstybės saugumo departamentas ragina tuos Lietuvos Respublikos piliečius, kurie 1990–1991 metais atsisakė tarnauti sovietinėje kariuomenėje, nevykti į Rusiją, Baltarusiją, kitas ne Europos Sąjungos ar nepriklausančias NATO aljansui valstybes. „Susiklosčius tokiai tarptautinei situacijai, kelionių į minėtas valstybes metu gali kilti grėsmė šių piliečių asmeniniam saugumui“, – pranešė VSD.

Tokios provokacijos esmė – „mes jūsų nepamiršome, bijo-

kite dėl rytojaus, nerimaukite“. Kitaip tariant, Kremliaus ēmési psychologinio teroro prieš kaimyninės šalies žmones. Galime net neabejoti, jog tai tik viena iš daugelio provokacijų, kurių Kremliaus ēmési, imasi ir imsis prieš mus, lietuvius. Galbūt pastarasis jo žingsnis téra atsakas į Lietuvos teisėtvarkos žingsnius tiriant Sausio 13-osios žudikų bylą, vis dėlto labiau tikėtina, kad tai toliau siekiantys žingsniai, kurių tikslas – paseti paniką ir nepastikėjimą tarptautinės bendruomenės galimybėmis garantuoti žmogaus teises. Juk matydamas, kas vyksta Ukrainoje, ne vienas ima skeptiškai vertinti bet kokias tarptautinės bendruomenės priemones, bandant atvesti Kremliaus šeimininkus į protą.

Ar nekilo klausimas, kodėl pas mus tiek daug žmonių užkimba ant telefoninių sukčių meškerės? Todėl, kad sukčiai manipuliuoja žmogui jautrią temą. Taip elgiasi ir Kremliaus strategai, gerai išstudijavę mūsų mentalitetą, ir jie tikrai nepraleis progos pasinaudoti nacionaliniais jausmais ir reikiamu laiku pametės „patriotinį“ masalą. Per porą pastarųjų metų tokį masalą matėme ne vieną – tai ir „kova už švarią Lietuvą“, nukreipta prieš Vilaino atominės elektrinės statybos planus ir skalūninių dujų žvalgybą, ir „kova už žemę“ – prieš įstatymų lygybę visų ES šalių piliečiams ir Lietuvos narystę ES. Pastaruoju metu kyla pasipriešinimo banga.

Garsiausiai čia, žinoma, groja vadinaieji tautininkai. Sioje vietoje siūlyčiau trumpam stabtelėti ir pasvarstyti Kremliaus strategų akimis: jums reikia išlaikyti Lietuvą savo interesų zonoje, paversti ją paklusnia marionete. Kadangi įstojusi į ES ir NATO Lietuva negali būti paprasčiausia okupuota, belieka vienai keliui – surasti vidinę politinę jėgą, kuri savo veikla pa-

tenkintų Kremliaus interesus. Bet ir čia yra sunkumų – ideo loginės Lietuvos visuomenės nuostatos palyginti nusistovėjusios, nebent prieš rinkimus kaip šungrybių pridygsta pseudopartijelės („artistų“, „drauguolių“, „rublininkų“ ir kitų), tačiau jos neturi jokios įtakos. O norint pasiekti tikslą – Lietuvos vergiško paklusnumą – reikia įtakintos partijos, kad paskui ją nueitų didesnė visuomenės dalis.

Bandymai patraukti lietuvius spekuliuojant idėja „prie rusu buvo geriau“, žlugo, ją realizuoti turėjės Algirdas Paleckis su savo „Frontu“ nepateisino lükescių (nes bolševikinis ir prorusiškas saldainis nesužavėjo lietuvių). Lietuvės patriotišumas – štai kas daugiau nei du šimtus metų trukdo Maskvai įsigalėti mūsų krašte! Štai kuo reikia pasinaudoti! Kad ir kaip neįtikėtinai tai atrodytų, reikia tai, kas trukdo, paversti duodančiu daugiausia naudos. Taip patriotišumas pasitelktas kovai prieš... patriotiškumą – galbūt dabar aišku, kodėl nesigirdi A. Paleckio, tačiau vis garsiau skamba Juliaus Pankos balsas? Juk visi jo pasisakymai, tiksliau – jo kovos prieš AE, skalūnus, žemės pardavimą keistai sutampa su Kremliaus interesais.

Štai visai neseniai J. Panka pareiškė, jog Lietuva nepasiruošusi Trečiajam pasauliniam karui (ir iš kur jis žino, kad bus Trečiasis pasaulinis?). Ir pareiškė, kad būtina įvesti privalomus karinius mokymus visiems moksleiviams ir studentams, o senius paimti bent mėnesiui, kad šie atnaujintų karines žinias, įgytas sovietinėje armijoje... Trumpai tariant, siūlomas sovietinis kario parengimo modelis, kurio esmė – kuo daugiau patrankų mėsos. Jam atrodo, kad įdavus į rankas kiekvienam mūsų šalių gyventojui po šautuvą, gnyba būsime apsirūpinę (jei tik visi pajėgs nulaikyti šiaip jau

nelengvą šautuvą). O štai tankečių nereikia.

Gal nediskutuokim šia tema su Panka – politrukai jau vadovavo kariniams reikalams (sako, per Žiemos karą Suomijoje sovietų armija patyrė triuškinantį pralaimėjimą tik dėl politrukų kišimosi į kovinių operacijų planavimą), mandagiai primindami ponui „tautininkui“, kad tai ne jo kompetencija. Tačiau atkreipkime dėmesį į paskutinį jo pasiskymų punktą – reikalavimą paskelbtį moratorium eurui. Anot Pankos, smūgis Lietuvos ekonomikai yra geriausia gnyba! Ką pirmiausia išgirstume, jei paklausytume tokį Pankos patarimų? Teisingai – ilgus griausmingus plojimus iš Kremliaus. O dabar paklausime, ar ką nors racionalaus – tokio, kas paskatintų Lietuvos ekonomiką, J. Pankos tautininkai pasiūlė? Retoriniškai klau simas, tiesa?

Gerais norais pragaras grįstas – su šia tiesa susiduriame nuolat. Apmaudu, kad žmonės kartais ima ir nepastebi, kad, atrodytų, už tikrai prasmingų žodžių slypi visai kitis tikslai. Visiškai normalu, kad patriotinius, nacionalinius interesus labiausiai tenkinantių ideologijų laikosi dešiniosios partijos. Deja, šitą nuostatą sekmingai perprato Kremliaus strategai ir surado šalininkų Vengrijoje, Prancūzijoje, Italijoje... Netgi mūsų politologai kartais pripažįsta, kad Putinas, girdi, gina tradicines vertynes. Nieko sau išvada – diktatorius, kuriam nusispauti į elementarią žmogaus teisę į gyvybę, gina... tradicines vertynes! Kas tai – politinis aklumas ar užsnūdimas ant laurų?

Tenkai pripažinti, kad trūksta rimtos, objektyvios informacijos apie įvykius Ukrainoje, Rusijoje, Artimuosiuose Rytuose, Škotijoje... Juk paėmės į rankas kokį nors esą „laivą“ laikraštį, gausi tokią melo ir paskalų dozę, kad nublanks visos BBC kanalo naujienos.

Gintaras MARKEVIČIUS

Džiaugiuosi nušvitusiui „Tremtinii“

„Tremtinii“ skaitau nuo 1992 metų, kai jis dar buvo dvięjų lapų brošiūrėlė. Šiandien neįsivaizduojau savo gyvenimo be jo. Iš šio laikraščio sužinau apie Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sąjungos, jos filialų renginius, gaunu informaciją apie mirusius ir jubiliejus švenčiančius savo bendražygius. Su įdomumu perskaitau politikos puslapį, renginių aprašymus, pasakojimus apie partizanus ir tremtinius, jų gyvenimų istorijas.

Visa tai man artima ir brangia. Nors prenumeruoju ir kitą leidinį, tačiau „Tremtinys“ visada pirmasis patenka į mano rankas, jį perskaitau iki paskutinės eilutės. Per pastaruosius metus nemačiau mūsų laikraštyje neįdomaus, nuobodaus, netinkamo straipsnio. Už tai reikėtų padėkoti laikraščio leidėjams.

Noriu ir pasidžiaugti pasutiniais „Tremtinio“ numeriais, kurie pasitinka mus prasviesėję, su puikiomis, aiškio-

mis nuotraukomis. Jis ir skaityti lengviau, ir suprasti laikraščio reikšmę mūsų, buvusių tremtiniių ir politinių kalinių, gyvenime geriau. Visa tai yra spaustuvės „Morkūnas ir Ko“ nuopelnas.

Tad dékodama už atgimus „Tremtinii“ noriu palinkėti jo leidėjams, žurnalistams, raštojams geros kloties ir tvirtos sveikatos.

**Salomėja UŽUPIENĖ,
Laisvės kovų dalyvė,
„Tremtinio“ skaitytoja**



Algimanto apygardos partizanų takais



Prie partizanų memorialo – Kamajų Antano Strazdo gimnazijos kanklininkės

(atkelta iš 1 psl.)

Sužeistus partizanus stribai ir sovietų kareivos žiauriai nu-kankinę suguldė Panemunėlyje prie bažnyčios. Vėliau nuvežė į Pandėlį ir sušalusius palaikus sumetė į malūno reikmėms naudotus didžiulius šulinius.

Buvusio Rokiškio rajono mero Almantas Blažio, Lietuvos Atgimimo laikotarpiu dirbusio vietiniame kolūkyje vyriausiuoju inžinieriumi, teigimu, 1989 metais Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajungos Rokiškio skyriaus narių, šaulių, istorikų ir jo paties iniciatyva, pasitelkus partizanų ryšininkę Pauliną, buvo pradėtos žuvusiųjų paieškos. Daugiau nei trijų metrų skersmens šuliniai buvo sulyginti su žeme, tad paieškos vyko pasitelkus virgules. Atklausus šulinius išniro nenusakomai kraupus vaizdas: užversti metalo laužu, šaltame vandenyje mirko partizanų palaikai, nukapotomis rankomis ir kojomis. Tai streso Juliaus Mačiekės keršto pasekmė, mat partizanai esą ne „už dyką“ buvo susidoroję su jo šeima. Iš viso buvo surasti 14 vyrų palaikai, iš jų 12 – žuvusių Lietuvos partizanų ir austrių lakūnų Stefano Hofmano. Partizanų palaikai buvo iškilmingai palaidoti Pandėlio kapinėse. Šią vietą žymi akmens ir metalo kryžių kompozicinis pamin-

klas, kuriame iškalti Laisvės kovotojų vardai. Prie partizanų kapo, pridengto Gedimino pilies bokšto Trispalve, visą kelionę nešta Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos Romuvos padalinio moksleivių su istorijos mokytoja Diana Meškauskienė, iš širdies liejos žygevių giesmės „Marija Marija...“, „Angelas Dievo...“, Danutės Mažeikienės eilėrašciai.

Panemunye

Didingas paminklinis „Angelas“ Panemunye, 2003 metais pastatytas partizano Alfonso Varanausko rūpesčiu pagal skulptoriaus Kazio Kisielio projektą, iškeltais galtingais sparnais tarsi aplėbia šioje vietoje užkastus Laisvės kovotojus ir jamžina visas Lietuvos sovietų genocido aukų atminimą. Tačiau „Angelas“ ne tik liūdi – jis viešai skelbia šio krašto Laisvės pergalę.

Panemunys pasirinktas neatsitiktinai – 1944 metų gruodžio 12 dienos Panemunio puolimas ir užémimas – garsiausia Šiaurės Rytų Lietuvos partizanų operacija, kurioje dalyvavo apie 300 partizanų iš Rokiškio, Biržų, Panevėžio apskričių, ginkluotosios rezistencijos metais žuvo daugiau nei 100 valsčiaus Laisvės kovotojų. 2013 metais jų vardai jamžinti keturiose granito plokštėse. Šio memorialo pra-

džia ženklina Lietuvos Sąjūdžio metais prie girių parimės vienišas kryželis su užrašu: „Palaimink, Dieve, mus, žuvusius, pažemintus, iškankintus... 1944–1953 metais Panemunio durpynas priglaudė apie 50 stalinizmo aukų“.

Prie „Angelo“ LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas įteikė padėkas už žygio Algimanto apygardos partizanų kovos kelias suorganizavimą ir Laisvės kovos istorijos sklidą LPKTS Rokiškio filialo pirmininkei Jūratei Čypienei bei LPKTS Rokiškio filialo tarybos nariui Algiui Kazulėnui. LPKTS vadovas džiaugėsi, kad mūsų organizacijos nariai rengia tokius prasmingus žygus ir kvietė visus dirbtį išvien, saugoti tautos vertėbes ir tradicijas. Partizaniškā ačiū, ypač jaunimui, keliaujančiam susipažinti su partizanų kovos istorija, tarė LLKS tarybos pirmininko pavaduotojas Bronius Juospaitis. Partizaniškas dainas dainavo Panemunio kultūros namų direktorius Virginijus Venculius ir Gintaras Muleras, eiles apie didingąjį „Angelą“ skaitė Panemunio bendruomenės narė P. Petrylienė.

Plunksnočių miške

Plunksnočių miške 2004 metais restauruotas bunkeris ir šalia stovintis LGGRTC atminimo žymuo mena 1949 metų lapkričio 14 dieną Algimanto apygardos Kunigaikštio Margio rinktinės Gedimino kuopos partizanų ir jų vado Juozo Bulovo-Ikso žūtį. Agentui smogikui Alfonsui Lūžai „Maskvai“, padėjusiam statyti slėptuvę ir išgijusiam partizanų pasitikėjimą, prisėlinus ir į bunkerį įmetus prieštankines granatas, Amžinybėn iškeliauto Juozas Bulovas, jo žmona poetė Diana Gležaitė, brolis Antanas Bulovas-Budrys, Petras Andriuškevičius-Dainius, Kazys Kirstukas-Mukas ir Jonas Katelė-Pūkas. „Pakelk akis į dangų, karžygy mielas...“ –

žuvusiųjų atminimui suskambo Dianos Gležaitės žodžiai, dainuojami Rokiškio Juozo Tumo-Vaižganto gimnazijos Romuvos padalinio moksleivių Ugnės ir Agnės.

Prisiminimais apie Laisvės kovos laikotarpį, savo šeimos tragediją ir čia patirtą partizanų netekėti dalijosi Adolfas Bulovas, jaunesnysis žuvusio Gedimino kuopos vado brolis. Jis padėkojo šios vietas jamžinimo iniciatoriams Algiui Kazulėnui, Jūratei Čypienei, Rokiškio krašto šauliams, urėdijos darbuotojams ir kitiems, visuomeniniais pagrindais atkūrusiems partizanų bunkerį. Partizanų reliktuose, rastos restauruojant slėptuvę, saugomas Rokiškio krašto muziejuje. Šioje paskutinėje kelionės maršruto vietoje istorikas Algiris Kazulėnas papasakojo apie Rokiškio krašte kartu veikusių lietuvių ir latvių partizanų būrius. Obelių Laisvės kovų istorijos muziejaus vadovas, buvęs partizanas Andrius Dručkus priminė, kad kartu kovoju sių 300 lietuvių ir latvių vardai jamžinti Latvijoje, Subatėje, prie paminklo „Dviejų tautų kovai prieš okupantus atminti“ 2013 metais iškilusioje steloje.

Nepamirštama istorijos pamoka

Žygio aptarimui keliauninkai buvo pakvieti į Rokiškio kultūros centrą. Čia susirinkusios pasveikino LR Seimo narys, Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijos pirmininkas Vytautas Saulis. Kalbėdamas parlamentaras pabrėžė, kad šiuo metu vienas iš aktualesnių darbų

Rokiškyje – partizanų vado Leonardo Grigonio atminimo jamžinimas. Jis LPKTS Rokiškio filialo pirmininkei Jūratei Čypienei, glaudžiai bendraujančiai su rajono mokyklų bendruomenėmis, įteikė Laisvės kovos istorijos mokymo planą, parvežtų iš Kauno rajono Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos, pripažintos geriausiai dirbančios patriotinė auklėjama darbą. Žygio organizatoriai: Algiris Kazulėnas, Jūratė Čypienė ir Valius Kazlauskas, žygeiviams – LPKTS Kauno, Utenos, Kėdainių, Šiaulių, Panevėžio, Vilniaus, Pakruojo, Biržų, Rokiškio, Alytaus, Anykščių filialų atstovams, Lietuvos laisvės kovojojams iš Tauro, Algimanto ir kitų apygardų, Alfonso Smetonos šaulių 5 rinktinės Biržų šaulių 1 kuopos, Pakruojo rajono Lygumų pagrindinės mokyklos atstovams, Rokiškio krašto moksleiviams ir šauoliams – įteikė fotografijų albumą „Rokiškio krašto laisvės kovojojai“, buvusio politinio kalinio Konstantino Jasinevičiaus prisiminimų knygą „Golgotos keliu“ ir Rokiškio krašto muziejaus parengtų kelionių vadovų po Rokiškio rajono Laisvės kovų ir tremties jamžinimo vietas.

Koncertavo Rokiškio kultūros centro buvusių tremtinių choras „Vėtrungė“, vadovaujamas Jurgitos Raugienės.

Žygio dalyvių vardu nuoširdžiai dėkoju Algimanto apygardos partizanų kovų kelias po Rokiškio kraštą organizatoriams už prasmingą, profesionaliai organizuotą, žinių kūpiną, neužmirštamą istorijos pamoką.

Dalia LUKŠAITĖ-MACIUKEVICIENĖ

Patikslinimas

„Tremtinje“ Nr. 33 (1103), 2014 m. rugsėjo 5 d. skelbtame aukotojų sąraše įsivėlė netikslumą. 200 litų sumą aukojo Mindaugas Babonas, o ne LPKTS Garliavos filialas.

Užsiprenumeruokite „Tremtinj“!

„Lietuvos pašto“ skyriuose ir internetu prenumerata.post.lt galite užsiprenumeruoti savaitraščį „Tremtinys“.

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 28 dienos.

Prenumeratos indeksas 0117, kaina:

1 mėn. – 8,16 Lt (2,37 euro)

Sveikiname

70-ojo gimtadienio proga sveikiname LPKTS Tauragės filialo tarybos narį

Rimantą STOŠKĄ ir linkime:

*Kad veido raukšlės nevagotų
Ir lūpas puoštų šypsena,
O jei skaidrus lašelis nusiristų skruostu,
Kad būtų tai tik džiaugsmo ašara tyra.*

Ilgų, laimingų, prasmingų metų, sveikatos, Dievo palaimos!

LPKTS Tauragės filialas



Raisto eityvoje prie paminklo Kunigaikštio Margio rinktinės partizanams.
Jono Sakelio nuotraukos



Kova už žuvusiuju atminimą virtualioje erdvėje

Jeigu ne įdomus atsitiktimas, ko gero, taip ir būčiau nuėjusi į savo gyvenimo sau-lėlydį, išitikinusi, kad mūsų vaikų ir vaikaičių kartos – beviltiški materialistai, vartotojai: vieni užaugę beviltiškame asmenybes žlugdančiame skurde, kiti – karalaitėmis ir princais vienvaikėse šeimose, be idealų, be gailestio ir atjautos artimui, be šviesos žiburėlio vartotojiško tamsos tunelio gale, gyvenantys „tik čia ir dabar“.

Sausio 13-osios dienų Parlamento gynėjas Vincas Vyraukaitis, vienas iš mano knygos „Tautos sargyboje“ herojų, gimtadienio proga man pado-vanojo juodą 210 puslapių aplanką su žurnalistu Ričardo Čekučio ir istoriko Daliaus Žygelio straipsnių internetinėje svetainėje „Bernardini.lt“ kopijomis. O ten – visas ciklas straipsnių, pavadintas „Laisvės kryžkelės“, kuriuose pateikiama pakankamai plati pokario ginkluotojo partizaninio pasipriešinimo okupantu istorija, diskutuojama su Lietuvoje veikiančių Rusijos ir Lenkijos „penktųjų kolonų“ stribinio mentaliteto „galvočiais“, įrodinėjančiais okupantu „tiesas“, ginama objektyvi istorija, pasitelkus tų kruvinų įvykių liudininkus. Ta istorija ne tik parašyta, bet atradus dorų žmonių 2006–2008 metais paskelbta visai Lietuvai per „Žinių radiją“.

Straipsnių cikle „Laisvės kryžkelės“ paskelbti minėtų autorų pokalbių su Lietuvos istorijos liudininkais įrašai: „Antrasis pasaulinis karas ir Lietuva“ (istorikas Algimantas Liekis); „Lietuvos laisvės kovos sajūdis“ (Lietuvos laisvės kovos sajūdžio pirmininkas Jonas Čeponis); „Politinių kalinų streikai ir sukilimas Vorukoje“ (politinis kalnys, vienas iš sukilimo organizatoriu Edvardas Burokas); „1923 metų Klaipėdos krašto sukilimas“ (Mažosios Lietuvos tyrietojas Vytautas Šilas); Lietuvos partizanų apygardų veiklos ir kovos apžvalga: „Žemaičių apygarda“; „Prisikėlimo apygarda“, „Kęstučio apygarda“, „Tauro apygarda“, „Dainavos apygarda“, „Biržų krašto partizanai“; „Didžiosios kovos apygarda“, „Algimanto apygarda“, „Vytauto apygarda“, „Pogrindžio spauda“, „1949 m. Deklaracija – kelias į Atgimimą“, „Paskutiniai Lietuvos partizanai“, „Apdovanojimai Laisvės kovų dalyviams“, „Nepriklausomybės kovų simboliai“ (autorų pokalbiai su Kultūros vertybių apsaugos departamento vyriausiaja inspektore Audrone Vyšniaus-

kiene bei Genocido aukų muzejaus direktoriumi Eugenijumi Peikšteniu); „Politinių kalinų reabilitacija“ (pokalbis su Nepriklausomybės Akto signataru Vidmantu Povilioniu bei teisininku Bernardu Gailiumi); „Lietuviškos karinės ir policijos formuotės per Antrąjį pasaulinį karą“ (pokalbis su istoriku Arūnu Bubniu); „Lietuvos partizanų dainos „Už laisvę, Tėvynę ir tame“ (pokalbis su „Baltijos televizijos“ žinių vedėju Mariumi Jančiumi), „Švietimas partizanavimo tematika“ (pokalbis su Švietimo ministerijos atstovu Rimantu Jokimaiciu ir žurnalistu Tomu Čyvu), „Vakarų nepri-pažinimo politika“ (pokalbis su VU Istorijos fakulteto lektoriūni Ramojumi Kraujeliu bei žurnalistu Maratu Iljasovu); „Ar išmoksime 20 amžiaus pamokas?“ (pokalbis su žurnaliiste, istorinių laidų kūrėja Liudvika Pociūnienė); „Rusijos propaganda“ (pokalbis su istoriku Algirdu Jakubčioniu); „Povilas Plechavičius ir Lietuvos vandinė rinktinė“, „Rusijos kompensacijos už sovietų okupaciją“ (pokalbis su Seimo nariu, Pasipriešinimo okupacijams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijos pirmininku Antanu Napoleonu Stasiškiu) ir kiti straipsniai.

Rodos, tik džiaugtis reikėtų, kad jaunimas – „Laisvės kryžkelės“ straipsnių ciklo autorai ir radijo „Lietuvos žinių“ redaktoriai – domisi Lietuvos partizanų kovos istorija. Juk visi jie mūsų, gimusių dar prieš karą, jau trečioji – vaikaičių karta. Pasirodo, ir garbaus amžiaus sulaukusi buvau naiivi, tikėjusi, kad tautos susipriešinimas, tai yra, budelio ir aukos – lietuvių, baigsis, kai išeis į Amžinybę partizanų ir stribų karta. Pasirodžius internete straipsnių ciklui „Laisvės kryžkelės“, prieš minėto straipsnių ciklo ir radijo laidų autorius kilo purvo ir neapykantos banga, užliejusi visus man žinomus interneto portalus ir nė kiek nesiskyrusi nuo gerai žinomas propagandos, skeleto iš okupanto batu užspaustos sovietinės bei dabartinės žiniasklaidos purvo, nukreipto prieš Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo architektą ir vadovą prof. Vytautą Landsbergį ir Tautos Prezidentę Dalią Grybauskaitę. Supratau, kad antroji irypač trečioji, jau pokariu gimusios internetinės kartos – „Antifos“, „Raudonieji frontai“, „Anarchijos“, „LLRA“ ir kitos, dabar dominuojančios virtualioje erdvėje – tai dar baisesnės stribinio mentaliteto

nešėjos, negu buvo jų mažaraščiai ir beraščiai tévai ir seneliai. Tik anie žudė savo kaimynus ir tautiečius, net savo brolius, o šie žudo savo bendraamžių dvasią. Išdavikų frontas irgi toks pat gausus. Anie išdavinėjo ir pasmerkė mirčiai savo brolius partizanus, o šie smerkia ir stengiasi atimti duonos kąsnį iš savo buvusių draugų ir kolegų. Tik anais laikais išdavikų ir menkadvasių buvo daugiau tarp vyrių. Mergaitės atlaikydavo didžiausius kankinimus ir bausmes, retai kuri išduodavo savo bendražygius, o šiai laikais moterys pasmerkti savo buvusių kolegas – pirmosios. Ir jų tiek daug, deja, igijusių mūsų garbingame Alma Mater žurnalistikos specialybę.

Taigi kuo nusikalto minėtieji „Laisvės kryžkelės“ autorai? Tik tuo, kad kitaip, ne sovietinėmis klišėmis, masto, siekia ieškoti tiesos ir teisingumo istorijoje ir mūsų pokomunistinėje realybėje.

Pasirodo, labiausiai puolamas jų „nusikaltimas“, buvo tai, kad po politinių kalinų ir tremtinių jie pirmieji vienu iš savo žurnalistinės veiklos tikslų paskelbė „išslaptinti KGB dokumentus Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje“. Šito labiausiai bijojo aukščiausiuose valdžios postuose sėdintys ir partijoms politikos madas diktuojantys KGB karininkai. Daugelis jų nepriklausomoje Lietuvoje tapo milijonieriais ir multimiliionieriais.

Kitas jų „nusikaltimas“, pasirodo, buvo Lietuvos partizanų kovų ir jų žygdarbių atminimo gaivinimas. Visų „Antifų“, „Raudonųjų frontų“ ir kitų minėtų internetinės žiniasklaidos klanų tikslas – raudonu ir holokaustiniu trintuku ištrinti tautos istorinę atmintį, sunaikinti visus, siekiančius atkurti istorinę tiesą apie didžiausias mūsų tautos asmenybes – Lietuvos partizanų vadus, jų sprendimus ir pasiaukojimą ant Lietuvos laisvės aukuro; jų idėjas, skelbtas partizaninio pogrindžio spaudoje, jau gyvas, jau gyvenančias ir žadinančias miegančius protus.

Straipsnio autorai aukštai vertina partizanų pogrindinę spaudą bei jos leidėjus (Lietuvos buvo leidžiamai 72 pogrindiniai leidiniai). Jų nuomone, laisvas žodis buvo svarbus ir reikšmingas, veiksmingas ginklas kovojant su okupacija ir rusifikacija, teikė gyventojams vilčių, kad pasipriešinimas dar nepalaužtas, dar gyvas. Kartu tai buvo alternatyva prieverta brukamai sovietinei propagandai, palaikė tautoje pasipriešinimo okupacinių režimui

dvasią. Partizanų leisti laikraščiai yra unikalūs Lietuvos kultūrinis palikimas. Straipsnyje metamas priekaištas dabartinei spaudai, kurios leidėjai ir redaktoriai straipsniu apie ginkluotą Lietuvos pasipriehimą nespausdina, vadina jų tematiką „neaktualia“, „neatspindinčia leidinio krypties“, „nepelninga“.

Nepatinka stribinio mentalioto ugdytojams ir jaunujių kartos žavėjimasis 1949 metų Deklaracija bei šio dokumento vertinimas, vadinant jį „keliu į Atgimimą“. Lyg šio fakto patvirtinimas straipsnyje pateikiami stebuklu išlikusio liudininko, dalyvavusio Deklaracijos pasirašymo procese, partizano Viktoro Šniuolio-Vityčio prisiminimai. Straipsnio „1949 metų Deklaracija – kelias į Atgimimą“ autorai Kovo 11-ają laiko „partizanų vadovybės logišku tėsiniu, savotišku jų tada išsakyty siekių ir vilčių įtvirtinimu. Taigi svarbiausia yra tai, kad Deklaracijoje išsakyti dalykai atrado savo tėsinį ir dabartinėje tautos sąmonėje (Čekutis R., Žygelis D. // Bernardinai.lt. – 2008 m. birželio 11 d.). Norėtusi dabartiniams Lietuvos istorijos klastotojams įtvirtinti nuostata, kad Lietuvos Nepriklausomybė atkūrė ne stalinistinių ir brazauskinių komunistų, o politiniai kaliniai ir tautos patriotai... ne prie ko. Taigi jaunuolių, išdrīsusiu parašyti tiesą, žodžius jie ir vertina kaip „nusikaltimą“, beje, ne tik socdemai ir komunistuojantys paleckinių, bet ir „liberalus“ jaunimas ir kai kurie, ypač aršiai prieš Kovo 11-osios jaunimo eitynes pasisakiusieji, konservatoriai.

Straipsnio „Povilas Plechavičius ir Lietuvos vandinė rinktinė“ autorai Ričardas Čekutis ir Dalius Žygelis argumentuotai, remdamiesi dokumentais, parodė, kodėl Lietuvos generolas, kaip tautos didvyris, vertinamas nevienareikšmiškai. Armijos krajovos veteranai, išsiautę į niekiškai okupuotos Rytu Lietuvos šeimininkų vaidmenį, ant jo daugiausiai pila purvo. Generolas Povilas Plechavičius vokiečių okupacijos metais į Rytų Lietuvą žvelgė kaip į neatskiriamą savo Tėvynės dalį ir kovojo už Lietuvos interesus. Jis laikė, kad lenkai Rytu Lietuvosje yra tokie patys okupantai, kaip ir rusai 1940–1941 metais, ir vokiečiai 1941–1944 metais. Pateikiami Vietinės rinktinės kariūnų prisiminimai, kaip Armija krajova išprovokavo mūši ties Graužiškiais. Jame dalyvavo Vietinės rinktinės 24 Utenos skyriaus ir 60 Mari-

jampolės skyriaus kariūnų. Daug jų tada žuvo abiejose mūšio pusėse, tačiau Armijos krajovos Vilniaus padalinys to nenori prisiminti ir kaltę už lietuvių ir Lietuvos lenkų žūtį tame mūšyje prisiminti. Visa dabartinės LLRA veikla irgi nukreipta į nesantaikos tarp abiejų tautų kurstymą ir neapykantos Lietuvos valstybin-gumui gaivinimą, nusikalstamai į veiklą įtraukiant ir visų lenkiškų klasių moksleivius. Ar LLRA vėl reikia antrų Graužiškių?

Ir paskutinis akcentas, kodel visos parlamentinės partijos ir partiniai taip nekenčia „Laisvės kryžkelės“ straipsniu ir laidų autoriams – tai jų tiesus, šviesus žodis, kad né viena partija, būdama Seimo dauguma, nieko konkretaus ir reikšmingo nepadarė, siekiant žalos atlyginimo iš Rusijos už mūsų tautiečių genocidą ir jų prievarčių vergišką darbą tremtyje ir lageriuose atšauriausiuose Sibiro ir Kazachstano rajonuose. Šiuo metu jau dvi Seimo kadencijas šis klausimas ir iš viso néra keliamas. Dar tada, kai Nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisijai pirmininkavo Antanas Napoleonas Stasiškis buvo parengtas projektas ir Seime patvirtintas įstatymas „Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo“. Pirmame straipsnyje buvo nustatyti ir išvardyti okupacijos laikotarpiai. Antras straipsnis vadinas „Lietuvos Respublikos Vyriausybės prievolės“. Tačiau per 25 Lietuvos Nepriklausomybės metus taip niekas ir nepadaryta, nors pati Rusijos Federacija „oficialiai išpareigojo remti finansiškai Baltijos kraštų tremtinius bei tremtinių palikuonis, grįžusius į savo Tėvynę“. (Ričardas Čekutis, Dalius Žygelis. Laisvės kryžkelės. Rusijos kompensacijos už sovietų okupaciją// Bernardinai, 2008 m. birželio 11 d.). Tačiau né viena Lietuvos Vyriausybė, kurios daugumą švytuoklės principu sudarė ir konservatoriai, ir socdemai savo pareigos buvusiems politiniams kaliniams ir tremtiniam neatliko. Savo pareigos neatliko ir Pasipriešinimo okupaciniams režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisija, kurios svarbiausia pareiga – ginti savo bendražygiją, buvusių politinių kalinijų ir tremtinių reikalus. Bet negina, kai Vyriausybės savo neveiklumą teisina visokiausiais atskalbinėjimais. Tai „nereikia erzinti agresyvios Rusijos, nes br-r-r – baisu, gali vėl pradėti karą“.

(keliamas į 7 psl.)



Apie šaulį, politinį kalinį Vincą Abramavičių

Vincas Abramavičius gimė 1918 metų gegužės 5 dieną Alytaus apskritys Alytaus valsčiaus Jacunskų kaime (Rumbonių parapijoje) ūkininkų Izidoriaus, gimusio 1895 metais, ir Rozalijos, gimusios 1897 metais, Abramavičių šeimoje, auginusioje keturis vaikus: Reginą, gimusią 1925 metais, Danutę, gimusią 1930 metais, Algirdą, gimusį 1932 metais. Vyriausias iš vaikų – Vincas (dar dvi seserys ir brolis mirė maži). Jis mokėsi ir baigė Alytaus valsčiaus Dubėnų pradinės mokyklos 4 skyrius. Vėliau Alytaus pradinėje mokykloje Nr. 1 baigė 5 ir 6 skyrius. Seserys ir brolis mokėsi Alytuje.

Tėvas Izidorius dirbo Alytaus valsčiaus įstaigoje sekretoriumi ir dar turėjo nedidelį ūkį Alytaus valsčiaus Bakšių kaime – savo tėviškėje. Iš Jungtinių Amerikos Valstijų sugrįžęs jo brolis Juozas taip pat apsigyveno tėviškėje, prisipirko žemės ūkio technikos. Izidorius buvo gabus, dirbo su technika, padėjo broliui. Vėliau Juozas banke paėmė paškolą – kaip užstatas buvo įkeistas tėviškės ūkis. Kadangi broliai turto nebuvò pasidaliję, bankas ūkį pardavė iš varžytinių, nes Izidoriui pritruko pinigų jį išpirkti.

Po 1930 metų Abramavičių šeima persikelė gyventi į Alytų. Iš pradžių nuomojo butą A. Juozapavičiaus gatvėje pas Karolį Laučį, vėliau nuomojo butą Ulonų gatvėje Nr. 112.

Tėvas Izidorius dirbo buhalteriu Alytaus elektros stotyje, vėliau Alytaus miesto savivaldybės Komunalinio ūkio skyriuje tinkuotoju, papildomai uždarbiavo mūrydamas krosnis. Jis ir sūnų Vincą išmokė mūryti krosnis bei kitų statybos darbų. Prieš tarnybą Lietuvos kariuomenėje Vincas dirbo tinkuotoju ir dažtoju.

Vincas Abramavičius 1938 metais išstojo į Lietuvos šaulių sąjungą, priklausė 19 Alytaus šaulių rinktinės Alytaus šaulių buriui.

1940 metų kovo 1 dieną Vincas Abramavičius Alytaus apskritys komendantūros pašauktas atlikti karinę prievolę. Tarnavo Kaune, 5 DLK Kęstučio pėstininkų pulke, 2 kulkosvaidžių kuopoje. Alytaus apskritys viršininko 1940 metų balandžio 2 dienos nutarimu karinę prievolę atliekančio Vinco Abramavičiaus beturtei šeimai paskirta 60 litų piniginė pašalpa.

1940 metų birželio 15 dieną prasidėjus Sovietų sąjungos okupacijai, liepos 2 dienos Lietuvos liaudies vyriausybės įsaku Lietuvos kariuomenė pa-

vadinama Liaudies kariuomenė. 1940 metų vasarą Lietuvą įtraukus į Sovietų sąjungos sudėtį, rugpjūčio 30 dieną Liaudies kariuomenė performuota į 29 šaulių teritorinį Raudonosios armijos korpusą, kurį sudarė 179 ir 184 šaulių

karo belaisviai uždaryti Alytaus internuotųjų stovykloje. Cia iki 1941 metų liepos 4 dienos buvo surinkti 26 karininkai, 399 puskarininkai ir kareiviai. Nors ir mėginta juos iš šios stovyklos išlaisvinti, tačiau nepavyko. Dauguma ju-



Vincas Abramavičius (stovi pirmas iš kairės) pradinėje mokykloje

divizijos bei korpuso pavaldumo atskirios dalys. Pagal pavaldumą korpusas priklausė 11 armijai ir Pabaltijo ypatinėjai karo apygardai.

Vincas Abramavičius nuo 1940 metų rudens tarnavo Raudonosios armijos 29 šaulių teritorinio korpuso 184 šaulių divizijos 262 šaulių pulke, kuris iš Kauno perkeltas į Vilniaus kraštą ir dislokavosi Trakuose bei Valkininkuose. 1941 metų gegužės 22–23 dienomis iš nuolatinės dislokcijos vietas pulkas išvestas į vasaros stovyklą Varėnos poligone, kuriamė liko iki karo pradžios.

1941 metų birželio 22 dieną prasidėjus Vokietijos–Sovietų sąjungos karui, prasidėjo Lietuvė aktyvistų fronto organizuotas sukiliimas. Birželio 23 dieną paskelbta apie Lietuvos valstybingumo atkūrimą. Šiuo įvykiu sūkuryje dalis 29 korpuso dalinių, likvidavę sovietinius karininkus, perėjo į nacių pusę, tikėdamiesi, kad bus atkurtos Lietuvos ginkluotosios pajėgos, tarnausiančios Lietuvos interesams. Tačiau naciai iš Lietuvos kariuomenės likučių pradėjo formuoti nauodingus junginius: Apsaugos batalioną – sargyboms, Tarnybos batalioną – policinėms pareigoms, Darbo batalioną – pionierių darbams ir kitus.

1941 metų birželio 22–23 dienomis 29 korpuso dalys, kurios traukėsi į Varėnos poligono, nustojo egzistavusiems kaip Raudonosios armijos dalys. Dauguma sukiliusių karių pasidavė naciams į nelaisvę. Birželio 24 dieną apie 1 500 lietuvių karių susirinko Valkininkų geležinkelio stotyje ir vokiečių nurodymu išžygiavo į Vilnių. Lietuviai kariai, nusprendę vykti Kauno link, nacių buvo sulaikyti ir kaip

liepos 9–10 dienomis buvo išvežti į Rytpūrius ir vėliau išsklaidyti po karo belaisvių stovyklas, kuriose nepakelė žiaurių sąlygų ne vienas mirė.

1941 metų birželio 25 dieną Vincas Abramavičius kartu su kita 262 pulko 4 karininkais, 4 puskarininkiais ir 77 kareiviais, buvo internuotas Alytaus belaisvių stovykloje. Liepos 7 dieną dauguma internuotųjų išvežti į Suvalkų (okupuota Lenkija) karo belaisvių stovyklą, vėliau į belaisvių stovyklas Luke, Prostkuose ir kitas Rytpūriuose.

Regina Abramavičiūtė-Lukaševičienė, gimus 1925 metais, 2008 metų liepos 4 dieną pasakojo:

„Mano brolis Vincas Abramavičius tarnavo kariuomenėje ir karui prasidėjus buvo Varėnos poligone. Karo pradžioje Alytuje, prie Igulos bažnyčios, buvo įrengtas sulaikytųjų lageris – spygliuotos vielos aptvaras. Iš tų lagerių brolis paklivo kartu su rusų kareiviais, nes Lietuvos kariuomenės jau nebuvo – lietuviai tarnavo Raudonojoje armijoje. Aš paėmiau duonos, nosinaičių ir nunešiau broliui. Tarp vokiečių buvo vertėjas Valteris Urmanavičius iš Klaipėdos krašto, nuo Kretingos. Jis leido susitikti su broliu. Daug lietuvių karių ir karininkų ten buvo. Vien tik smėlis, jokio pavésio, kaitino Saulė. Kelis šimtus vyru ten laikė uždarytus. Kiekvieną dieną ten eidavau, nunešdavau maisto. Paše nupirkdavau laikraščių, nes lietuviai labai domėjos naujiemis. Liepos pradžioje brolis ir kitus lietuvių karius išvežė į Vokietiją, į belaisvių stovyklą, iš kurios brolis grįžo tik rudenį.“

1941 metų rugsėjo 24 dieną Vincas Abramavičius grįžo iš nacių nelaisvės. Sesuo Regina prisiminė:

„Brolis Vincas buvo labai suvargės, utélėtas. Kai atsigavo, turėdamas meninių gabumų, piešdavo religinio pobūdžio paveikslus, gamtos vaizdus, gėles. Iš to nepragyveno, bet galejo nors maisto nusipirkti. Dirbo savivaldybėje Priešgaisrinės apsaugos ugniajesiu, vėliau – raštininku.“

Nuo 1941 metų lapkričio 31 dienos Vincas Abramavičius tarnavo Alytaus apskritys savivaldybės Pramonės skyriuje, nuo 1942 metų kovo 1 dienos – Simno valsčiaus savivaldybės raštvedžiu.

Lietuvos vietinės rinktinės Alytaus apskritys komendantūros Ėmimo komisijos 1944 metų gegužės 15 dieną saraše išrašytas ir tarnautojas, Alytaus miesto gyventojas, eilinis Vincas Abramavičius, kuriam tarnyba atidėta vieneriemis metams.

1943 metais Vincas Abramavičius susituokė su Marija Seiliūtė, 1944 metais gimė sūnus Algiris. Prasidėjus Sovietų sąjungos reokupacijai, gyveno pas žmonos tėvus Kaune.

Nuo 1944 metų rugsėjo 8 dienos Vincas Abramavičius tarnavo Raudonosios armijos 5 atsargos šaulių divizijoje:

Jarceve Smolensko srityje, Pabradėje Vilniaus rajone. Nuo 1945 metų sausio 6 dienos pulkas buvo dislokuotas Kalugos srityje, Kazelske. Ten tarnaujant, 1945 metų kovo 8 dieną „Smerš“ kontržvalgybininkų areštuotas ir apkaltintas, kad „gvendamas vokiečių okupuotoje teritorijoje, 1941 metais karo pradžioje savanoriškai išstojo į nacionalinę gaują, vėliau ir į policiją, kur jam buvo suiteiktas vachmistro laipsnis. Būdamas gaujoje ir tarnaudamas policijoje, dalyvavo komunistų, komjaunuolių ir žydų tautybės piliečių areštuose, konvojavime ir šaudyme bei siuntė sovietinius piliečius į darbus Vokietijoje“. (Iš tikrųjų Vincas Abramavičius nuo 1941 metų birželio 25 iki rugsėjo 24 dienos buvo nacių nelaisvėje! Iš archyvinų šaltinių žinome, kad 1942 metų rugsėjo 17 – spalio 1 dienomis Alytaus policijos nuovadoje tarnavo policininkas-kandidatas Jonas Abramavičius.)

Vincas Abramavičius net ir kankinamas išgalvotų ir neteisingų kaltinimų nepripažino. Po keliolika parų trukusių kankinimų ir tardymų buvo „sufabikuota“ baudžiamoji byla ir 1945 metų kovo 28 dieną Maskvos karinės apygardos 5 atsargos šaulių divi-

zijos Karo tribunolo teismo nuosprendžiu pagal RSFSR BK 58-1 „b“ str. (už tėvynės išdavimą su ginklu) Vincas Abramavičius nuteistas 10 metų lagerio ir 5 metams atimtos pilietinės teisės, be turto konfiskavimo. Kalėjo Kalugos sritys Felikso pataisos darbų kolonijoje. Nuo 1945 metų rudens kalėjo Archangelsko sritys Molotovsko pataisos darbų kolonijoje Nr. 201 ir Nr. 203. Dirbo įvairius darbus statybose.

1954 metų spalio 6 dieną Vincas Abramavičius iš įkalinimo paleistas, grįžo į Lietuvą pas tėvus. Sužinojo, kad žmona Marija pokariu žuvo neaiškiomis aplinkybėmis, sūnus Algiris gyveno pas senelius Seilius Kaune. Persikėlės gyventi į Kauną, vėliau susituokė su Monika Gaigaliene (Kasparsavičiūtė). Pragyvenimui užsi-dirbdavo piešdamas paveikslus, vėliau pavyko įsidarbinti Dramos teatre prie dekoracijų kūrimo ir tvarkymo. Jis turėjo meninių gabumų: mokėjo staliaus darbus, griežti smuiku (net ir lageryje sugebėjo pasigaminti smuiką, piešti paveikslus, rašyti eiles.



Vincas Abramavicius (desine) Archangelsko srityje, 1951 m. kovo 25 d.
Nuotraukos iš Reginos Lukševičienės šeimos albumo

Prasidėjus Atgimimui, 1988 metais Vincas Abramavičius paraše atsiminimus, kurie išleisti 2013 metais atskira knyga „Gyvenimo užrašai“ (Alytus, 136 psl.). Jo atsiminimai parašyti jausmingai, su meile artimiesiems, gmtajam kraštiui ir Tėvynei.

Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra 1990 metų lapkričio 30 dieną Vincą Abramavičių reabilitavo ir atkūrė visas jo pilietines teises.

Vincas Abramavičius mirė 1992 metų gruodžio 10 dieną. Palaidotas Kauno Romanių kapinėse.

Gintaras LUČINSKAS



2014 m. rugsėjo 19 d.

Tremtinys

Nr. 35 (1105)

7

Naujos knygos**Peryventų jausmų atogarsis**

Albinas Bilinkevičius-Baltis

Laimingas atsikritinumas lėmė, kad partizano Balčio užrašai – dienoraštis, laiškai ir eilėraščiai – pamatė dienos šviesą. Šiuos nei sovietų sau-gumui, nei mūsų istorijos tyri-nėtojams ar kraštotoyrininkams nežinomus užrašus išsaugojo Burokų šeima. Jau neprikla-somybės metais du apdriskusių, kulkos perskrostus sąsiu-vinius jų vaikaitė parodė savo mokytojai. Mokytoja pasirūpi-
no, kad Balčio užrašai patektų į Kėdainių krašto muziejų. Kopijas pasiliuko ir mokyklos muziejuje. Ten laimingo atsi-tiktinumo dėka juos pamatė Laisvės kovų istorijos tyrinė-tojas Vaclovas Slivinskas. Reikėjo atlkti detektyvo darbą aiškinantis, kas yra partizanas Baltis. Galiausiai paaiškėjo, kad jis – buvęs Ukmergės gim-nazistas Albinas Bilinkevičius, su nemažu būriu bendramoksliu 1944 metais išėjęs į mišką.

Dienoraštis rašytas 1946–1947 metais. Kaip ir daugu-moje tokį užrašų, partizanas mini tik bendražygį slapy-vardžius. Dėl konspiracijos, o gal ir taupydamas vietą dažnai

užrašydavo tik pirmą kaimo ar miestelio pavadinimo skie-me-nį. Leidėjai ir rengėjas atliko didelį darbą nustatydami die-noraštyje minimus asmenis, vietovardžius.

Knyga „Peryventų jausmų atogarsis“ gausiai iliustruota Vyčio apygardos partizanų, dažnai minimu dienoraštyje, nuotraukomis.

Baltis rašė taip, kaip jam liepė partizaniškas pasaulio suvokimas. Tai ir yra didžiausia šio ir kitų dienoraščių vertė, nes juose nesumeluota parti-zanų kasdienybė, mąstymas, tikėjimas, santykiai su kovoje nedalyvavusiais gyventojais, parti-zanų džiaugsmai, sielvar-tai, svajonės. Daug minčių su-kelia tokios knygos, knieti ir kitiems papasakoti. Bet kaž-kaip neišeina Balčio minčių perpasakoti, aiškinti, vertinti ar interpretuoti. Kas geriau ga-li papasakoti apie save ir savo kovą nei pats partizanas. Taigi keletas dienoraščio fragmentų:

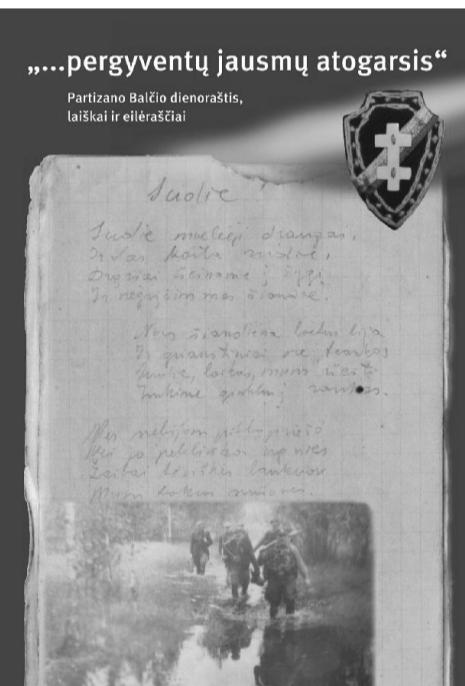
„1947. IV. 6. Vely-kos. Trečios Velykos. Velykos, kai pasaulis ir mūsų tévyné kenčia bai-siausiąjį bolševikinį te-rorą. Mūsų tévynės rais-tai, pakelės, miškai pri-mėtyti kaulų ir lavonų mūsų brolių partizanų. Ne viena motina, žmo-na, sesuo, duktė šiandie sédėdami prie Velykų stalos verkia žuvusiųjų sūnų, vyrų, brolių ir kt. Ne vienam nurieda kar-šta ir sūri ašara, kaip deganti žarija, perskruo-stą. Baisi ir liudna tra-gedija ištiko mūsų tautą. 1947. V. 4. Sekma-

dienis. (...) Mergaitės veda mane šokti. Aš atsiprašau, kad negaliu šokti. Esu pasižadėjęs Didžiosios Kovos metu ne-šokti. (...)

Ir kaip galiu šokti, kaip galiu savo pažadą sulaužyti, kad tiekžuvo klasės, mokyklos suolo draugų, tiek žuvo pa-žistamų ir nepažistamų parti-zanų, tiek žuvo mano būrio ginklo draugų. Daug žuvo, žu-vo. Vadai, kaip Linkaitis, Ke-cioris ir kt. Kaip galiu aš jų at-minimą ižieisti, kaip galiu aš juos taip greit užmiršti? Jų at-minimas mum relikvijos, jų at-minimas mum paskatinimas kovoti. Kovoti iki paskutinio kraujo lašo ar iki tol, kol atgau-sime laisvę. Iki tol, kol pam-a-tysime savo akimis laisvą Nepriklausomą Demokratinę Lietuvą.“

Tikimės, kad šios partizano dienoraščio nuotrupos paska-tins atsiversti įdomią ir ver-tingą knygą.

Rimantas JOKIMAITIS

**Kova už žuvusiųjų atminimą virtualioje erdvėje**

(atkelta iš 5 psl.)

Tai, girdi, „Putinas net ne-pripažista Baltijos šalių okupa-cijos“, reiškia, ir padarytos žalos okupuotoms tautom, o pasauliu buvę Lietuvos oku-pantai aiškina, kad jie niekada neatsisakė atlyginti žalos. Kai kuriems iš Vyriausybės ir Sei-mo pasirodė, jog šio klausimo kelti nereikia, gal nepatogu... Taip jis ir buvo numarintas. (Čekutis R., Žygelis D. ten pat), nors klausimą kelti buvo

būtina, jeigu nesiseka dviša-liuose santykiuose su Rusija, tai tarptautiniu mastu.

Baisiausios nemalonės ir neapykantos plūpsnių žurnalistas Ričardas Čekutis susi-laukė tada, kai reikalavo tei-singumo ir teismų tiems, kuri-e slepia savo nusikaltimus Lietuvai, nes „nusikaltimo slé-pimas taip pat yra nusikaltimas, ir bakstelėjo į nosi savo straipsniu „Duobkasių puota“ buvusiems Lietuvos žmonių

žudikams ir jų sėbрамs stri-bams, slėpusiems nužudytiųjų kūnus raistuose, išvietėse ir durpynuose. Tačiau šio įstaty-mo mūsų teisėsauga dar nie-kada netaikė buvusiems repre-sinių struktūrų pareigūnams, „mūsų prokurorai nevykdė Lietuvos Respublikos įstatymų, skelbiančių, kad nusikaltimo slépimas taip pat yra nusikaltimas. Pagrindas ši įstatyma vykdyti buvo visada – šių žiau-riaušių nusikaltimų lietuvių

tautai vykdytojai ir tuos nusi-kaltimus slėpę asmenys iki šiol gyvena tarp mūsų, gaudami mums priešiškos valstybės pensijas, ir netgi leidžia save liaupsinančius memuarus“ (Ričardas Čekutis. Duobkasių puota // Atgimimas. 2008 m. kovo 28–balandžio 3 d., p. 4). Tada ir pasipylė prakeiks-mai beveik visoje Lietuvos ir užsienio žiniasklaidoje, jauno žmogaus pravardžiavimas na-ciu ir neonaciu. Man šie jauni

žmonės, išdrįsė dėl tiesos at-kūrimo Lietuvoje aukotiviską, iškaitant ir savo vaikų ateitį, yra tikrū tikriausiai mūsų laikų didvyriai, siekiantys valstybėje teisingumo ir žmoniškumo. Todėl rašau ir rašysiu apie juos visus, jais didžiuosiūsi saky-dama: „Nebijok, mažasis būry! Tiesa anksčiau ar vėliau nu-galės niekšybę!“ Tik reikia jai parodyti kelią – sugržti į mūsų namus ir Tėvynę.

Prof. Ona VOVERIENĖ

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214.
www.lpkts.lt, el. paštas: tremtinys@zebra.lt

Redaktorė Jolita Navickienė. Redakcija: Dalia Maciukevičienė, Vesta Milerienė. Maketavo Rokas Sinkevičius

Įmonės kodas 3000 32645
Ats./sąsk. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 2340 egz.

Kaina 2 litai
0,58 euro

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekcių atspindžiai“ remia

S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O J O S
R È M I M O
F O N D A S





Juodinkiu miške atidengtas paminklinis kryžius

1944 metų spalio pirmoje dekade sovietų okupantai ižengė į Žemaitiją. Ką tik užimtoje rytinėje Žemaitijos dalyje okupantai jautėsi kaip šeimininkai ir su kolaborantų pagalba vykdė areštus. Buvo areštuojami spaudos ir policijos darbuotojai, Šaulių sajungos nariai ir tie, kurių dar nebuvu spėta areštuoti ar išvežti pirmosios sovietų okupacijos metu. Tuo pat metu vyko ir jaunimo šaukimas į kariuomenę. Lietuvos jaunimas ne norėjo būti okupantų pagalbininkais, kovoti fronte ir žūti už jų interesų įgyvendinimą.

Todėl 1944 metų velyvą rudenį šaukiamojo amžiaus jaunimas išvyrai, jausdami arešto pavojų, buvo priversti pasitraukti iš normalaus gyvenimo. Jie suprato, kad karas krypsta jau į pabaigą, bet raudonasis okupantas, kaip šeimininkas, gali užsilikti ilgam. Todėl mūsų jaunimas ruošesi partizaniniams karui. Kol dar šaltis nesukaustė miško paklotės, vyrai ruošė slėptuvės, vieniniai jų turėjo išrengę ir savo pastogėse.

Norėčiau stabtelti prie Telšių būrio pradžių pradžios. Konstantinui Galdikui pasisekus nuo aresto pabėgti, gerokai paklaidžiojės po Juodinkiu mišką, jau vėl vakarą nedraisiai pasibeldė į savanorio Prano Paulausko šeimos svetingų namų duris. Jo susitikimas su šių namų šeimininke Aleksandra Paulauskiene, kurią pažinojo jau anksčiau, buvo malonus ir šiltas. Suprtinga ir nuosirdi moteris jau buvo netekusine tik savo brolio kunigo Pranciškaus Vitkevičiaus, nukankinto Skaruliuose (Jonava), bet ir vyro Prano Paulausko. Šiuose namuose Konstantinas Galdikas ir pasiliuko žiemoti.

A. Paulauskiens sodyba buvo sekama. Netoli jos gyveno du stribai broliai Lukošiai. Jie A. Paulauskiens kieme buvo labai dažni, bet nemalonūs svečiai.

Todėl ryte pusryčiaujant A. Paulauskiens pareiškė, kad skubiai reikia surasti tinkamą vietą slėptuvei ir paragino virus, savo sūnus, penkiolikmetį Steponą ir aštuonmetį Vytautą, pas ją gyvenančius ūkio pagalbininkus brolius Boleslovą ir Praną Vyšniauskus ir nakties svečią K. Galdiką. Slėptuvei vieta buvo ruošama daržinėje po šienu. Kiekvienas šuns sulojimas kėlė nerimą ir baimę. Vyrai skubėjo, dirbo dieną ir naktį.

Tik po Naujuųjų metų iš namų teko pasitraukti Paulauskiens kaimynui Aleksandriui Bulauskui, turinčiam didelį ūkį ir gausią šeimą. Jis šioje

slėptuvėje kuriam laikui apsigyveno net su žmona.

Kovą į slėptuvę atėjo ir gaudaviskis Juozas Akavickas. Juos, kaip būsimus partizanus, priiminėjo K. Galdikas. Pavarėjant Juodinkiu miške, visai netoli nuo Paulauskų sodybos, buvo išrengta ir antra slėptuvė – didelis bunkeris. Būrėsi vyrai iš Telšių supančių kaimų, artimesnių ir tolimesnių apylinkių: Juodinkiu, Gadūnavo, Kalnėnų, Buožienų, Micaičių, Patausalės, Sarakų, Taučių kaimų.

Gretai susiformavo būrys. 1945 metų kovo 11 dieną K. Galdikas oficialiai buvo priimtas į LLA Šatrijos rinktinės Telšių kuopą, gavo slapyvardį Dūda, Dūdelė. Tuo pat metu buvo išregistruotas ir Telšių būrys, kuriam vadovauti buvo paskirtas pagal amžių žymiai vyresnis Juozas Akavickas, slapyvardžiu Stalinas. Jo pavaduotoju žvalgybos reikalams buvo paskirtas Aleksandras Bulauskis-Čerčilis. Būrys veikė Telšių, Alsėdžių, Plinkšių, Nevarėnų apylinkėse.

Netrukus tą nedidelį gausėjantį būrelį papildė Juozas Paulauskas-Lapė, Kazys Kerpauskas-Ąžuolas, Kazys Eidintas-Kirgizas, Leonas Žutautas ir kiti. K. Galdikas buvo išsiustas į Alkos rinktinę, kur Plinkšių apylinkėse (Sedos valsčiaus teritorija) reikėjo surinkti išsibarsčiusius, pavieniai besislapstančius vyrus, sutelkti juos į vieną darinį – partizanų „Vanagų“ būrį. 1948 metų gegužės 13 dieną čekistų apsupties metu Sarakų miške žuvus Juozui Akavickui, K. Galdikas-Dūda, Dūdelė buvo grąžintas į Telšių kuopą ir paskirtas vadovauti Telšių būriui. Plinkšių apylinkėse suorganizuota „Vanagų“ būrų K. Galdikas-Dūdelė perdavė kitam, o išreikė per Joną Paulauską.

1945 metų vasarą buvo išrengtas dar vienas bunkeris Juodinkiu miško tąsoje – Kalnėnuose, Vaukų miške, 2–3 kilometrai nuo Gadūnavo, 5–6 kilometrai nuo Telšių, beveik miško palaukėje, netoli ryšininkų Vaukų sodybos. Daugelis Kalnėnų kaimo gyventojų buvo aktyvūs partizanų ryšininkai ir rėmėjai. Vaukų ir Stripeikų sodybose partizanai rasdavo prieglobstį, išsidžiovindavo drabužius ar avlynę, pavalydavo karštus sruobos. Prie šio bunkerio 1948 metų gegužės 13 dieną apsuptas A. Bulauskas buvo sunkiai sužeistas ir suimtas. Telšiuose operacijos metu mirė.

1945 metų rudenį tame pačiame Juodinkiu miške keturių kilometrų atstumu nuo antros Paulauskų slėptuvės,

arčiau Nevarėnų, Taučių kaimė, buvo išrengta ketvirtoji didelė slėptuvė arti partizanų ryšininkų Dobrovolskių sody-

vienas sunkiai sužeistas partizanas. Jau nuo 1944 metų velyvo rudens man teko palaikyti glaudū ryšį su partizanais ir ne



bos. Šis bunkeris Telšių būrio partizanams buvo reikalingas susitikimams su Nevarėnų ir kitais Alkos rinktinės partizanais. Netoli esančioje Dobrovolskių sodyboje gydési sužeistas Juozas Akavickas-Stalinas, vėliau Steponas Paulauskas-Bitė. Šios sodybos pirtyje partizanai išsimaudyavo, pasikeisdavo skalbinius. 1946 metų sausį buvo iškasta nedidelė slėptuvė vienam – dviejim asmenims pačiame Nevarėnų miestelio centre („Slėptuvė Nevarėnų Burbesio upelio deltoje“, „Tremtinys“, 2013 m. Nr. 36 (1058)). 1946 metų vasarą buvo paruošta dar viena nedidelė slėptuvė Sarakų miško pakraštyje, Sarakų antrame kaime, už 400–500 metrų nuo Gadūnavo apylinkės seniūno Roberto Mockaus sodybos. Šioje Roberto ir Aleksandros Mockų sodyboje buvo gydomas ne

kartą teko jiems teikti medicininę ar kitą pagalbą ne tik miške, bet ir pas partizanų ryšininkus Mockus.

Mano išvardytų Telšių būrio partizanų didesnių ar mažesnių slėptuvų koordinatės dėl įvairių priežasčių dar nėra tiksliai nustatytos. Juodinkiu miške, kai ruošėmės statyti paminklinį kryžių, bandėme surasti buvusią Paulauskų sodybos vietą. Tą kartą nepasisekė.

Partizanai pagal tuometines sąlygas ir galimybes įvairiais būdais veikė ir kovojo dėl Lietuvos laisvės, nesulaukdami jokios pagalbos. Visur juos sekė ir žudė ne tik atėjūnas okupantas, bet ir kai kurie iš mūsų, lietuvių. Ir dabar tokiai yra, užsimaskavusių net aukštuoose Nepriklausomos Lietuvos valdžios postuose.

Nepamirštama, kad 20 amžiaus viduryje šių ir daugelių

kitų Lietuvos miškų masvyuose dėl Lietuvos laisvės kovojo jauni, tvirti ir drąsus Lietuvos vaikai. Labai dažnai juos prisimenu, mintyse vis slenka veidai, pažįstamų ir nepažįstamų jaunu, tvirtu, drąsiu ir susimąsciusių vyrų. Visi jie ryžosi priešintis. Priešintis melui, prievertai ir okupantų represijoms. Priešintis dėl išdraskytų gimtųjų namų, dėl savo šeimų ramybės, dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės.

Tai buvo kruviniausias partizaninis karas ir jis tėsėsi beveik 10 metų. Jis skaudžiai paliebtė beveik kiekvieną šeimą.

Šiais metais Juodinkiu miške, kelio Telšiai–Nevarėnai septintame kilometre, partizanų atminimui pastatytas ir pašventintas didelis Lietuvos laukų švesaus granito paminklinis kryžius.

Iškilmėse dalyvavo daug žmonių, žuvusių partizanų artimųjų, krašto apsaugos savanorių, šaulių, buvusių Laisvės kovų dalyvių, Telšių ir Nevarėnų gyventojų.

Nuoširdū ačiū tariu Jums, padėjusiems organizuoti šį renginį.

Dékoju ir visiems bendržygiam, bendraminčiams, suvažiavusiems iš daugelio Lietuvos kampelių ir dalyvavusiems Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės Telšių kuopos Telšių būrio partizanų atminimui pastatytu paminklinio kryžiaus pašventinimo iškilmėse.

Tikiu, kad prie šviesaus Lietuvos laukų granito kryžiaus sustos ne vienas praeinantis ar pravažiuojantis, nulenks galvą jaunu vyrų, žuvusių dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės, atminimui.

Aleksandra PRIJALGAUSKIENĖ

Kelionė po Anykščių apylinkes

Gražų rugpjūčio 7-osios ryta Ukmergės buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai vykome į nuostabią Anykščių žemę. Pasigrožėję Šventosios pakrantėmis, apsilankėme Antano Leigos sodyboje, kur dalyvavome 2,5 valandos trukmės edukaciniuje programoje „Žalgiris“.

Susėdė prie stalų vaišinomas anykštėnų paruoštomis gėrybėmis ir bendravome su muziejininkais istorikais, pasakojusiais apie partizanų kovą Anykščių žemėje.

Švėdasų miške buvo partizanas Žalgiris, nepaprastai drąsus ir sumanus vyras, stribusiaus. Niekas nežinojo jo tikro vardo, nežinomas ir jokas...

Romulavos ir Šimonių gi-

manto apygardų partizanai. Partizano duktė, ukmergiškė Onutė Kujelienė daug pasakojo apie savo tėvelį partizaną ir kančias, tekusias patirti jos šeimai. Nuvykome ir į kapines, kur palaidoti 1945–1946 metais žuvę 16 partizanų.

Apsilankėme Androniškių miestelyje, vadinamojoje partizanų sostinėje. Butkiškio kaime veikė visos Aukštaitijos partizanų vadavietė. Kad nepatektų stribams į rankas, vadavietės Antanas Slučka-Šarūnas, jo žmona Joana ir Juozas Jovaiša-Lokys sunaikino apsupame bunkeryje visus dokumentus ir garbingai žuvo. Jų žūties vietoje pastatytą paminklinę kompoziciją.

Tolimesnis mūsų kelionės maršrutas nusidriekė Troškū-

nų kelio į Griežionėles. Čia didžiąją gyvenimo dalį praleido visuomenės veikėja, rašytoja Liudvika Didžiulienė ir bibliografas, tautosakos rinkėjas bajoras Stanislovas Didžiulis. Caro laikais jie palaikė lietuvių, platino lietuvišką spaudą. Didžiuliai bendravo su tuometinė Lietuvos šviesuomenė. Jų sūnus Stanislovas Didžiulis 1907–1917 metais tapo Kansko srities tremtiniu.

Dékojame LPKTS Ukmergės filialo pirmininkei Aldonai Kalesnienei už nuoširdų savo gimtojo miesto pristatymą, paduotojui Aleksandriui Gražiui – už rūpestį kelionės finansavimui.

Tamara REINGARDTIENĖ